

Nr 206.

Av herr **Olsson** i Ramsta m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 22, med förslag till lag om sparbanker m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 22 om förslag till lag för sparbanker m. m. få vi härmed hemställa om ändring av §§ 10, 11, 22, 25, 29, 30, 33 och 34 uti ifrågavarande lagförslag.

§§ 10 och 11. I 11 §, fjärde stycket och 10 §, sjätte stycket, stadgas, att av sparbanksstyrelses ledamöter ej mer än en tredjedel tillika må vara ledamöter av styrelse för bankbolag samt att huvudman och styrelseledamot i sparbank ej må vara ledamot av styrelse för eller tjänsteman i annan sparbank.

Den danska sparbankslagen innehåller absolut förbud för ledamot av sparbanksstyrelse att på samma gång tillhöra bankbolags styrelse. I sakkunnigeförslaget lägges avgörandet angående de gemensamma styrelseledamöterna hos Konungens befallningshavande. I det nu föreliggande lagförslaget har inslaget av bankbolags styrelseledamöter i sparbanksstyrelse begränsats till en tredjedel av numerären emot en fjärdedel i det tidigare förslaget. Som motivering härför uttalar departementschefen, »att det ej sällan kan vara till fördel för en sparbank, att genom någon styrelseledamot stå i omedelbar kontakt med ett inom samma ort verkande bankbolag». Ur detta uttalande bör man kunna utläsa, att det vid kreditgivning och särskilt borgensutlåning anses vara till sparbankernas fördel, att de genom sina styrelseledamöter stå i kontakt med inom orten verkande bankbolag, även om det ej kunnat förnekas, att det för bevarande av den fria konkurrensen mellan sparbanker och bankbolag är önskvärt, att bankbolagens möjlighet till vinnande av för stort inflytande över sparbankerna begränsas.

Vad åter beträffar förbudet för styrelseledamot i sparbank att vara ledamot av styrelse för annan sparbank, är det en fullständig nyhet, och det synes därför, som om ett lagförslag härom bort på något sätt vara motiverat. Så är emellertid ej fallet. Varken sparbankssakkunniga eller departementschefen hava anfört några skäl för detta förslag. Någon bärande motivering för förslaget torde heller icke kunna förebibras,

väl tala däremot starka skäl *mot* detsamma. Sålunda torde samma förhållande, som motiverar de med bankbolagen gemensamma styrelseledamöterna, förefinnas även beträffande olika sparbanker. Särskilt är detta fallet i län med starkt utvecklat sparbanksväsen, där kreditgivning mot namnsäkerhet, enligt vad statistiken utvisar, tagit större omfattning. Känt är, hurusom bankbolagen icke endast vid sina avdelningskontor föra register över personalkrediten utan även vid respektive huvud- eller centralkontor sammanföra dessa register för att kunna överblicka borgensengagementen. Att bankbolagen oaktat utvecklat rapportsystem samt årliga revisioner och inspektioner funnit ett dylikt omfattande registreringsarbete erforderligt bevisar bäst, huru nödvändigt det är.

Då möjlighet beretts ledamot av bankbolags styrelse till medlemskap i sparbanksstyrelse, synes konsekvensen fordra, att ledamöter av annan sparbanks styrelse *beredas minst samma möjlighet till representation*. Man kan ju knappast säga, att konkurrens föreligger mellan olika sparbanker, vilket däremot är fallet beträffande bankbolagen och sparbankerna.

Då många sparbanker hava delvis samma verksamhetsområde (t. ex. härads- och sockensparbanker), är möjligheten för dem att genom en eller annan gemensam styrelseledamot följa personengagementen hos varandra utan tvivel av synnerligen stort värde för begränsning av riskerna vid borgensutlåning. Inom sparbankskretsar har förslag framförts om uppläggande av engagementsregister landskaps- eller länsvis till förhindrande av att samma personer bliva engagerade till för stora belopp i flera sparbanker samtidigt. Planens realisation kräver både ekonomisk uppoffring och omfattande arbete för sparbankernas sida, men omständigheterna torde framtvinga dess förverkligande. I varje fall synes ej hinder böra i lagen resas mot samverkan mellan olika sparbanksstyrelser. Erfarenheterna under senaste åren giva vid handen, att samarbete dem emellan tvärtom bör på allt sätt underlättas.

§ 22. I denna paragraf, andra stycket, stadgas, att en och samma insättares tillgodohavande icke må annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst trettiotusen kronor, med rätt för Konungens befallningshavande att i fråga om viss insättares tillgodohavande höja det sålunda bestämda beloppet.

Enligt 75 § 6. må i äldre sparbank viss persons vid lagens ikraftträdande befintliga tillgodohavande *om äldre bestämmelser det medgiva* innestå och genom räntans läggande till kapitalet ökas, även om det överstiger ovan stadgade belopp.

Dessa båda stadganden synas stå i ett visst motsatsförhållande till varandra. Enligt § 22 må nämligen varje inestående behållning, oavsett storleken, ökas genom räntans läggande till kapitalet, under det att enligt 75 § 6. detta må ske allenast i den mån äldre bestämmelser det medgiva. Oavsett vad här nedan föreslås, torde stadgandet i § 75 böra bli föremål för erforderlig ändring.

Anledningen till detta förslag om ett legalt insättningsmaximum får antagas vara omsorgen om sparbankernas likviditet. Då emellertid efter lagförslagets genomförande större krav komma att ställas på denna samt kontrollen och tillsynen över sparbankerna jämväl komma att skärpas, torde det ej vara erforderligt att från sparbankerna utestänga större insättningar och därigenom till skada för bl. a. jordbruks-, bostads- och kommunalkrediten på respektive orter försvåra sparbanksväsendets utveckling. Gällande reglementen för några av landets sparbanker upptogo år 1918 insättningsmaximum överstigande 30,000 kronor. I 164 sparbanker var i reglementet intet maximum föreskrivet eller ock bestämt, att gällande maximibelopp med styrelsens medgivande kunde överskridas. Härav torde kunna slutas, att redan nu ett flertal sparbanker förvalta ett betydande antal insättare tillgodohavanden, som överstiga nu föreslaget maximum. Genom den ifrågasatta bestämmelsen skulle dessa sparbanker komma att i framtiden berövas betydande belopp, som sannolikt i stor utsträckning komme att tillföras bankbolagen.

Då sparbanker på 1820-talet först stiftades i vårt land, kunde de närmast karakteriseras som välgörenhetsinrättningar för mottagande av mindre bemedlades sparslantar till särskilt gynnsam förräntning. En begränsning av *allmänhetens rätt* att taga sparbankens tjänster i anspråk för förräntning av större summor var då av flera skäl erforderlig. Därför fastställdes ett insättningsmaximum i de särskilda sparbankernas reglementen. Vad nu föreslagits är emellertid att genom ett legalt insättningsmaximum beskära *sparbankernas rätt* att emottaga större insättningar, även när detta utan olägenhet eller med fördel skulle kunna ske. Historiskt saknar tydligen ett sådant legalt maximum varje berättigande. Det torde böra beaktas, att de skäl, som på sin tid föranledde sparbankerna att frivilligt genom ovannämnda reglementsbestämmelser begränsa sin inlåningsrörelse, numera upphört att gälla.

Under en 100-årig utveckling ha sparbankerna vuxit betydligt ut över ramen av sitt äldsta program och kunna nu närmast betraktas såsom lokala kreditinrättningar, vilka (med insättarnas trygghet som självklart villkor) såsom en av sina viktigaste uppgifter betrakta tillgodoseendet av behovet utav bl. a. jordbruks-, bostads- och kommunal-

kredit inom sina respektive verksamhetsområden. Man torde ej med fog kunna påstå, att sparbanksväsendet genom denna utveckling och anpassning efter nya samhällsekonomiska förhållanden i stort sett letts in på osunda banor. Att onödigt beskära sparbankernas inlåningsrätt genom att i lagen stipulera ett generellt insättningsmaximum synes därför oklokt. Lämpligast torde vara, att lagen endast stadgar, *att föreskrift om insättningsmaximum skall intagas i sparbankernas reglementen samt att Konungens befallningshavande vid dessas fastställande skall pröva, vilket maximum som med hänsyn till sparbanks omslutning och likviditetsföranstaltningar kan vara lämpligt.* Lika onödigt högt som ett insättningsmaximum av 30,000 kronor kan vara för en liten sockensparbank, lika obefogat lågt kan detta maximum vara för en sparbank, som förvaltar åtskilliga tiotal miljoner och äger en god och målmedvetet upprätthållen likviditet.

Någon olägenhet eller något missbruk av de nu gällande bestämmelserna har ej kunnat påvisas och då så är saknas varje anledning att i lagen fixera ett insättningsmaximum, som skulle innebära ett omotiverat gynnande av bankbolagen.

Utvägen att åt Konungens befallningshavande överlåta att pröva, huruvida den eller den insättaren skall få hava ett belopp av över trettio-tusen innestående i viss sparbank, innebär en onödig detaljreglering och överensstämmer föga med tidens krav på bankmässighet. Särskilt i betraktande därav att en stor del kommuner börjat överflytta sina affärer till sparbankerna såväl beträffande utlåning som inlåning, torde det vara lämpligt att ej göra bestämmelserna om insättningsmaximum alltför snäva.

§ 25. Med den omarbetning, som ifrågavarande paragraf i det nu framlagda lagförslaget undergått, måste man erkänna, att densamma i stort sett fyller de rimliga krav sparbankerna uppställt. Det kan dock likväl ej förnekas, att lagbestämmelsen för de bygdesparbanker, som med sin huvudsakliga utlåning tillgodose jordbrukets sekundär- och driftskredit, må anses alltför snäv. Emellertid bör det för de redan nu befintliga sparbankerna med den långa övergångstid som föreslagits, ej bliva förenat med några större svårigheter att tillämpa förslagens bestämmelser, även om en omläggning av utlåningen som följd därav ej kan undvikas. Tager man däremot sikte på den nybildning av sparbanker, som man hoppas skall komma att äga rum i norra delen av vårt land, så kan man ej underlåta att ställa sig betänksam med avseende på förslagens bestämmelser om fondbildning.

Bankoutskottet framhöll i sitt utlåtande angående det vid förra årets riksdag framlagda förslaget till ny sparbankslag »önskvärheten

av att icke genom alltför stränga lagbestämmelser försvåra en nybildning av sparbanker i Norrland, där de i många avseenden olikartade förhållandena allt fortfarande torde påkalla bibehållande av en stor rörelsefrihet i fråga om sparbankernas anordning».

Då man ej kan förneka, att sparbankerna under sin 100-åriga tillvaro varit till ovärderligt gagn för de orter, där de funnits, så synes det viktigt, att man ej i lagstiftningsväg lägger hinder för nybildning å orter, där sparbanker hittills ej upprättats.

Vi vilja därför föreslå ett tillägg till ifrågavarande paragraf av innehåll, att nybildad sparbank, i den mån Konungens befallningshavande efter sparbanksinspektörens hörande finner lämpligt, må vara befriad från tillämpning av bestämmelserna om fondbildning i denna paragraf för den tid, som godkänd plan över sparbankens verksamhet enligt § 4, andra stycket, finnes fastställd.

§ 29. Vid omarbetning av denna paragraf har hänsyn tagits dels till sparbankernas krav på att in-teckning i större utsträckning må kunna godkännas såsom kassareserv dels ock till bankoutskottets uttalande i samma riktning. Avsikten med skyldigheten för sparbankerna att redovisa viss andel av förvaltade medel i form av kassareserv, som med lätthet kan förvandlas i pengar, är självfallet att stärka sparbankernas likviditet, men för att ernå vad som med denna bestämmelse avses fordras dock icke endast att sparbank innehar dylika tillgångar utan även att möjlighet beredes sparbanken att med lätthet skaffa sig kontanta pengar å dessa tillgångar.

För affärsbankernas likviditet är ju sörjt därigenom, att de hos riksbanken kunna få rediskontera sina växlar samt belåna vissa värdepapper och därigenom skaffa sig kontant valuta. För sparbankerna åter finnes intet stadgande i denna riktning.

Det torde kunna ifrågasättas, om ej vid kristillfällen det skall bliva förenat med svårigheter för sparbankerna att skaffa sig pengar även å mycket goda tillgångar. Det torde därför ej vara ur vägen att i detta sammanhang upptaga det förslag bankoutskottet vid fjolårets riksdag framkastade, nämligen att »det torde böra prövas, huruvida icke ett institut kan skapas för att — i analogi med privatbankernas rediskontering i riksbanken — bereda sparbankerna möjlighet att genom återbelåning av fullgoda fastighetsinteckningar tillgodose sitt behov av likvida medel».

Det synes oss därför, att i detta sammanhang bör prövas, huruvida ej en sådan ändring av § 13, mom. 4 i lagen för Sveriges riksbank må företagas, att krediter må beviljas sparbankerna i form av

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 4 saml. 71 häft. (Nr 204—207.) 3

kassakreditiv och kredit i löpande räkning utan att desamma inräknas i det sammanlagda utlåningsbelopp av högst 15,000,000 kronor emot angiven säkerhet, som ifrågavarande mom. stadgar.

§ 30, 2:dra stycket. Då förslaget till ny sparbankslag innehåller förbud för sparbank att äga aktier, har efter framställning från sparbankerna om lagstadgad rätt till ekonomiskt samarbete dem emellan, i det nu framlagda nya lagförslaget beretts tillfälle för sparbank att teckna andel i ekonomisk förening. I våra grannländer Norge och Finland ha institut för rent ekonomiskt samarbete mellan sparbankerna upprättats för ett flertal år sedan. Där har man likväl funnit lämpligt att giva bolagsform åt dessa företag. Med hänsyn till den omfattning en sådan sammanslutning att döma av resultaten i grannländerna möjligen skulle kunna få, synes det önskvärt att redan nu rum lämnas för en kraftigare sammanslutning än vad som kan ernås genom en ekonomisk förening.

Bankoutskottet har också i sitt förut citerade betänkande antytt, att det borde prövas, huruvida »i lagstiftningsväg en form må kunna finnas för utvidgning av det redan nu förefintliga samarbetet mellan olika sparbanker».

Det är därför önskvärt, att ifrågavarande stycke erhåller den formulering, att »sparbank må använda ett belopp, motsvarande högst $\frac{1}{10}$ av sparbankens fonder, till förvärf av andel i ekonomisk förening eller bolag, som med Konungens godkännande bildas i ändamål att ututgöra en sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemensamma intressen».

§ 33, mom. 1. Efter omarbetning av bestämmelserna om obligationers bokföringsvärden föreligger förslaget i en form, vars teoretiska riktighet är omtvistad. I praktiken torde det dessutom bli förenat med synnerligen stora svårigheter för sparbankerna att tillämpa desamma. Av herr statsrådets och chefens för kungl. finansdepartementet uttalande till statsrådsprotokollet framgår (å sid. 42 i propositionen) att den föreslagna sparbanksinspektören årligen skall uträkna och bringa till sparbankernas kännedom högsta tillåtna bokföringsvärden å obligationer. Till grund för en sådan uträkning måste ovillkorligen läggas gällande marknadsvärden på alla obligationer, som kunna tänkas ifrågakomma, ehuruval endast ett fåtal av dem äro börsnoterade och stora flertalet av nu befintliga cirka 940 obligationslån sällan förekommer i allmänna marknaden. Visserligen kunde ju tänkas, att sparbanksinspektören med tidsödande arbete och ingående studium av säkerheten för olika obligationslån skulle kunna framkonstruera marknadsvärden, som kunde antagas vara lämpliga. Men det synes oss dock som om sparbanksinspektörens

tid ej borde belastas med dylika utredningar till men för de verkliga arbetsuppgifter till sparbanksväsendets fromma, som böra vara för denna befattningshavare naturliga.

Svenska sparbanksföreningen har vid sitt årsmöte den 2 sistlidne december föreslagit att momentet i denna del erhåller följande lydelse:

»Obligationer må ej anses upptagna över sina verkliga värden, om de upptagits till gällande marknadsvärden eller till värdet av obligationernas sammanlagda avkastning, kapitaliserad efter en räntesats, utgörande, vad angår statens, allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer, medeltalet av inlåningsräntan i samtliga rikets sparbanker under de 10 sista år, för vilka statistiska uppgifter finnas tillgängliga, med tillägg av en fjärdedels procent och, vad angår övriga obligationer, nämnda medeltal med tillägg av en halv procent.»

Det synes oss som om detta sparbankernas enhälliga förslag innebure en enkel och på samma gång tillfredsställande lösning av själva grundproblemet för värderingen.

I olikhet med sparbankernas förslag synes Kungl. Maj:t vilja bygga förräntningen på medeltalet av riksbankens diskontosatser minskade med $\frac{1}{4}$ procent. Frågan om ena eller andra systemet skall ligga till grund för obligationernas förräntning kan ju synas vara av mindre betydelse, men med hänsyn till att det officiella diskontot företer ganska hastiga fluktuationer, så synes det önskvärt för sparbankerna att få lägga medeltalet av sin egen inlåningsränta till grund för bokföringsvärdet. Av tillgängliga statistiska uppgifter framgår, att skillnaden mellan å ena sidan medeltalet av sparbankernas inlåningsränta under en 10-årsperiod och å andra sidan riksbankens officiella diskonto under samma tid belöper sig till i stort sett $\frac{1}{2}$ procent. Riksbankens diskonto minus $\frac{1}{4}$ och sparbankernas inlåningsränta plus $\frac{1}{4}$ torde därför i stort sett sammanfalla, varför det synes som om sparbankernas inlåningsränta skulle kunna godkännas såsom grund, då densamma företer en lugnare och för sparbankerna mera ändamålsenlig kurva och det torde vara mindre lämpligt att i detta fall binda sparbankerna vid riksbankens ofta starkt fluktuerande diskonto. Ävenså torde den av sparbankerna föreslagna bokföringsgrunden hava fördelen att stimulera till inköp av statsobligationer.

§ 34. I lagen den 15 juni 1922 om rätt för sparbank att bilda säkerhetsfond stadgas att »då det för upprätthållande av sparbanks verksamhet finnes påkallat, må sparbanken bilda säkerhetsfond». I det nu föreliggande lagförslaget är liksom i det i fjol framlagda motsvarande

bestämmelse formulerad sålunda: »Har i sparbank, vars fonder uppgå till minst tio tusen kronor, det förhållande emellan sparbankens inlåning och dess fonder, som jämlikt denna lag skall förefinnas, blivit rubbad må . . . bildas säkerhetsfond». Detta sistnämnda stadgande innebär sålunda, att i sparbank, vars fonder helt eller delvis gått förlorade, skall först uppbringas grundfond å tio tusen kronor, innan säkerhetsfond får bildas. Enligt de bestämmelser, som avses komma att bli gällande för dessa olika fonder, må beloppet återbetalas vad beträffar säkerhetsfond, när övriga fonder uppgå till lägst två procent av insättarnas behållning och vad beträffar grundfond, när reservfonden uppgår till tio procent av insättarnas behållning. Möjligheten att inom rimlig tid återfå det tillskjutna kapitalet spelar givetvis för allmänheten en avgörande roll, varför utsikterna att inom begränsade ortsområden uppbringa det grundfondskapital, som lagförslaget avser, torde vara små. Man måste nämligen förutsätta, att i sparbank, där brist uppstått, grundfond skall uppbringas ej allenast å ovannämnda tio tusen kronor utan även till det belopp, som omedelbart behöver tagas i anspråk för fyllande av den eventuella bristen.

Inom sparbankskretsar planerar man som känt att sedan lagförslaget blivit antaget bilda en garantiförening med huvudsaklig uppgift att lämna stöd åt sparbanker, som äro i behov därav. Den hjälp till fondbildning, som föreningen kan komma att lämna, måste ovillkorligen få formen av bidrag till säkerhetsfond, enär det är osannolikt att föreningen skulle kunna binda sina medel till en oviss framtid, som förhållandet blir ifråga om bidrag till grundfond.

För insättarnas vidkommande torde det vara betydelselöst, om fondbildningen har karaktär av grund-, säkerhets- eller reservfond, blott lagstadgad fondrelation finnes och för sparbankerna är det ett önskemål att i detta fall ej kringgärdas av bestämmelser mera än nödvändigt är. Erfarenheterna från en nu pågående sparbanksrekonstruktion lära bestyrka detta. Då bestämmelserna i separatlagen av den 15 juni 1922 täcka de krav, som lagförslaget i övrigt innehåller, torde dessa bestämmelser böra bibehållas.

På grund av vad som sålunda anförts, hemställa vi, att riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition nr 22 med följande ändringar:

att i § 10, sjätte stycket och uti § 11, fjärde stycket, orden »ledamot av styrelse för eller» måtte utgå,

att i § 22, andra stycket, orden »högst 30,000»
likaledes måtte utgå,

att till § 25 måtte enligt motionens innehåll göras
tillägg för underlättande av nybildning av sparbanker,

att i anslutning till innehållet i § 29 sparban-
kernas rätt till erforderligt stöd av riksbanken måtte
i enlighet med motionens innehåll regleras,

att i § 30, andra stycket, måtte inskjutas orden
»eller bolag»,

att § 33, mom. 1, måtte givas följande lydelse:
»Obligationerna må ej anses upptagna över sina verkliga
värden, om de upptagits till gällande marknadsvärden
eller till värdet av obligationernas sammanlagda av-
kastning, kapitaliserad efter en räntesats, utgörande,
vad angår statens, allmänna hypoteksbankens och
konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer,
medeltalet av inlåningsräntan i samtliga rikets spar-
banker under de 10 sista år, för vilka statistiska upp-
gifter finnas tillgängliga, med tillägg av en fjärdedels
procent och, vad angår övriga obligationer, nämnda
medeltal med tillägg av en halv procent»,

att § 34, första stycket, måtte ändras i över-
ensstämmelse med innehållet i lagen om säkerhets-
fond för sparbanker av 15 juni 1922.

Tillika anhålles att vederbörande utskott vidtager de ändringar i
den föreslagna lagtexten, som vid ett bifall till vad vi här yrkat kan
bliva nödigt.

Stockholm den 5 februari 1923.

		<i>Gustaf Olsson</i> i Ramsta.
<i>A. J. Bärq</i> i Katrineholm.	<i>Carl Knutsson.</i>	<i>P. Nilsson,</i> Bonarp.
<i>Ola Jeppsson.</i>	<i>C. J. Johansson</i> i Uppmälby.	<i>Karl Andersson,</i> Katrineholm.
<i>Elisabeth Tamm,</i> Fogelstad.		<i>Erik Laurén.</i>